

სწორფრობა

"სწორფრობა ხთვის გაჩენილ ას"
(ხალხური ანდრები)

"სწორფრობა ღერძი ას ხევსურთ(ს)
ცხოვრებისაი"
(ნათელა ბალიაური)

კაცობრიობა, ერი, საზოგადოება, პიროვნული ყოფა – აი ეს საფეხურები, სადაც ადამიანს უხდება თავის უნართა, თავის შესაძლებლობათა, თავის შინაგანის რეალიზაცია. ადამიანი, სადაც კი უხდება მას ცხოვრება, თუნდაც იყოს მიუვალ მთებსა და უდაბნოს ხრიოკებს შეხიზნული, ყველგან ქმნის თავის გარშემო ადამიანურ – კაცობრიულ სამყაროს, ის ყველგან აღივებს თავის თავში კაცობრიულ მარცვლებს, რომლებიც ნაყოფს იღებს საზოგადოებრივ ყოფაში, ადამიანურ ურთიერთობებში, ადამიანური კულტურის ყოველ გამოვლენაში – ქცევაში, ფიქრთა წყობაში, ადამიანის საარსებო ფიზიკურ გარემოშიც კი. ადამიანის საარსებო ფიზიკურ გარემოშიც კი. ამ მხრივ ჩვენთვის ფასეულია არა მხოლოდ მსოფლიო ცივილიზაციები, ეს მონუმენტური შენობები, რომლებიც აღიმართა ადამიანთა ერთობლივი ცხოვრებითა და ძალისხმევით, არამედ ცივილიზებული მსოფლიოსთვის უჩინო საზოგადოებრივ, დედამიწის სხვადასხვა კუთხეში, პერიფერიებში გაფანტულნი, რომელთა ხშირ შემთხვევაში კვალიც არ დაუტოვებიათ თავიანთი არსებობისა. მაგრამ ეს უკვალობაც შეიძლება მათი ღირსებაც იყოს, რადგან კვალი მატერიალურია, ეს ხალხი კი სულიერ ღირებულებებს ქმნის.

ყოველი კულტურის ფესვი ადამიანშია და, რაკი ადამიანი, როგორც ასეთი, ერთია, ერთი ადამიანგან არის წარმომავალი, განსხვავებულ კულტურულ ტრადიციათა ხშირად თვალშისაცემი სიუცხოვე და უჩვეულობა არ უნდა ქმნიდეს პრინციპულ დაბრკოლებას მათი გაგებისა და განცდისათვის. ადამიანს შეუძლია ყველგან ამოიცნოს საკუთარი თავი, განიცადოს ის უცხოც, თავის კულტურაში, თავის ყოველდღიურობაში თუ წეს-ჩვეულებებში გამოუვლენელიც, რომელიც ადამიანურ ურთიერთობათა ახალ გზებს გაუხსნის და ახალ სიღრმეებში ჩაახედებს. ეს ურთიერთობანი, პიროვნებათა შორის ეს დამოკიდებულებანი, სტუმარმასპინძლური იქნება მამაკაცთა შორის თუ სასიყვარულო ქალ-ვაჟს შორის, ადამიანის სულის უშუალო გამოვლენაა, როგორც სიმღერა. ეს სულიერი კულტურაა თავისი წმინდა სახით. მის დასადასტურებლად არ უნდა ვეძიოთ მაინც და მაინც რაფინირებული ცივილიზაციის წიაღი. მას შეიძლება მივაკვლიოთ ნებისმიერ კუთხეში დედამიწისა, ერთ თემში, ერთ ჩაკეტილ საზოგადოებაში, რომლის ისტორია შეიძლება ათასწლეულებს არ ითვლიდეს, იქნებ არც ასწლეულებს, არამედ რაღაც მონაკვეთს დროისას, რომელსაც ისტორიაც არ ეთქმის. ბოლოს და ბოლოს, რა უფროძვირფასია ჩვენთვის – რომელიმე დიდი ცივილიზაციის, მაგალითისათვის, ფარაონული ეგვიპტის მწვერვალები თუ უბრალო დიალოგი ადამიანთან, რომელიც გვიყვარს, რომელსაც გულს ვუხსნით, როდესაც განვდიცდით ასეთ სასწაულს? განა სწორფერთან საუბარი დაუსრულებელ ღამეში არ გადაწონის მთელს ეგვიპტეს ბაბილონთან ერთად? განა ამ დროს არ გრძნობს კაცი იმ გამოუთქმელ სიღრმეებს, ადამიანის გულის საიდუმლოს, რომლის განცდა, მარტოდენ განცდა, მხოლოდ ასეთ ურთიერთობაში თი არის შესაძლებელი.

*

წინამდებარე წერილი დაიწერა არხოტიონი ხევსური მანდილოსნის ნათელა ბალიაურის (1986-1988) წიგნის "სწორფრობა ხევსურეთში" (თსუ, 1991) კითხვისას და პირად საუბარში მიღებულ შთაბეჭდილებათა საფუძველზე. ამ უნიკალური წიგნის ხელნაწერი დაცულია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის ეთნოგრაფიის განყოფილების არქივში სათაურით "სწორფრობა არხოტისა და პირაქეთ

ხევსურეთში". ნ. ბალიაურის ნარკვევები განსაკუთრებულად იმით არის ღირებული, რომ მათში სწორფრობა დანახულია შიგნიდან ამ წეს-ჩვეულების მონაწილისა და თვითგანმცდელის მიერ სწორედ იმ ხანაში, როდესაც იგი მთელი თავისი ცხოველმყოფელობით მოქმედებდა. ნარკვევები იმითაც არის ფასეული, რომ მათი ავტორი აღწერს სწორფრობას არა როგორც თვითკმარ მოვლენას, არამედ როგორც ხევსურთა (კერძოდ, არხოტიანთა და პირაქეთელთა) საცმოების საზოგადოებრივი ურთიერთობების ორგანულ ნაწილს ცოცხალ ყოფაში, ხშირად, კონკრეტული დოკუმენტური ეპიზოდების სახით. სწორფრობის ცხოველმყოფელობის დროინდელი ეს ამბავი, სწორფრე ქალ-ვაჟთა ზოგჯერ ტრაგიკულად გადაზრდილ ურთიერთობას რომ მოგვითხრობენ, უფრო მეტს გვმცნობენ მისი შინაარსისა და ფუნქციის შესახებ, ვიდრე ეს შეიძლება სამეცნიერო გამოკვლევამ მოგვეცეს. სწორფრობის მაგალითზე, რაც უნდა მოულოდნელი იყოს, დასტურდება ქალის პიროვნების თავისუფლება საზოგადოებაში, რომ ქალთა სქესი თავის პიროვნულ დამოუკიდებლობას ამ წეს-ჩვეულებაში პოულობს. თუმცა ისიც კარგად ჩანს, რომ სწორფრული ურთიერთობა არ იფარგლება პიროვნებათა ურთიერთობით; საბოლოო ჯამში, იგი პიროვნებასა და საზოგადოებას შორის ურთიერთობაში გადაიზრდება. სწორფრენი პასუხისმგებელნი არიან საზოგადოების წინაშე.

ბოლოს, სწორფრობის წესებისა, აკრძალვათა და მოთხოვნათა მთელი ამ ზნეჩვეულებით სისტემის ზერელედ გაცნობაც კი გვარწმუნებს იმ, თითქოსდა უბრალო, სიტყვების ჭეშმარიტებაში, რომლებიც ნათელა ბალიაურმა ანდაზასავით გამოჭედა: "ხევსურეთში ქალობა არც ადვილ საქმე ას".

"სწორფრობა ხთის გაჩენილ ას" – რას გვამცნობს ეს სიტყვები ამ იდუმალებით მოცულ წეს-ჩვეულებაზე, რომლის ჭეშმარიტი არსი თითქმის სრულებით უცნობია ქართველი საზოგადოებისათვის? არც ვინრო სამეცნიერო წარეებში აფენია მას ნათელი. არავის უცდია შესწავლა, თუმცა ის ქართველი ხალხის თუნდაც ერთ ცალკეულ ტომში განსახიერებული სულიერი კულტურის განუშორებელი ნაწილია. "სწორფრობა ხთისგან გაჩენილ ას" – ეს სიტყვები გულისხმობს არა მხოლოდ იმას, რომ სწორფრობას საკრალურობის რაღაც ნიშანი ადევს, რაკი ის ღვთისგან არის, არამედ იმასაც, რომ მისი წარმომობა საიდუმლოებრივია, რაკი რაც ღვთისგან არის, მისი დასაბამი კაცთათვის მიუწვდომელია. ან იქნებ არც უნდა ვეძებოთ დასაბამი, იქნებ არც გვაქვს მისი ჩხრეკის უფლება.

არსებული ეთნოგრაფიული მასალის სიმწირემ, მოგზაურთა ზერელე აღერილობებმა, მცდარმა თუ ნაძალადევემა ინტერპრეტაციებმა უკუღმართი წარმოდგენა შეუქმნეს ამ წეს-ჩვეულებებს ქართველი საზოგადოების ცნობიერებაში. არაადექვატური ნაწარმობის მიზანდასახულობას აშკარად თვითნებურად მისადაგებული სახით მოხვდა იგი მწერლობაში, რამაც თავის დროზე სამართლიანი გულისწყრომა დაიმსახურა ამ წეს-ჩვეულების შინაგანად მცოდნის მხრიდან (მხედველობაშია ალექსი ოჩიაურის გამოხმაურება მიხეილ ჯავახიშვილის "თეთრი საყელოს" იმ პასაჟზე, სადაც მწერალი სწორფრობის სახელწოდებით აღწერს არაარსებულ, წარმოსახვით ჩვეულებას). გავრცელებულ, ტრადიციად ქცეულ წარმოდგენაში სწორფრობის შესახებ სწორედ ისეთი მომენტებია ჩართული, რომლებიც მის ბუნებასთან სრულიად შეუთავსებელია. შეცდომით და ამაოდ ეძებდნენ მასში საკრალური ქორწინების (ἑὸς γαμοῦ) კვალს – სინამდვილეში კი სწორფრობა სავსებით გამორიცხავს ქალ-ვაჟს შორის ხორციელ კავშირს, აკრძალული ზღურბლის გადალახვას. სწორფრულ ურთიერთობაში ჩაბმული ქალ-ვაჟისათვის ეს ზღურბლი ისეთივე ხელშესახებია და მკვეთრი, როგორც ორ სხეულს შორის ჩადებული ორღესული.

სწორფრობის სულიერი, პლატონური და, იქნებ ერთგვარი ასკეტური შინაარსი მისებური გამჭრიახობით ამოიციო გრ. რობაქიძემ (იხ. მისი ენგადი "თავისუფლების ტრიბუნა", 1981, 35; "მნათობი", 1987, 8). ამ შთანგონებული და ამავე დროს დოკუმენტურ აღწერას ისეთი კონკრეტული ცოდნა უდევს საფუძვლად, რომ მკითხველს ექმნება შთაბეჭდილება, თითქოს მწერალი ამ მოთხრობაში, რომელიც პირველი პირით არის გადმოცემული თავის განსაცდელს პიროვნულ გამოცდილებას აღწერდეს. ენგადი არის ერთი იმ იშვიათ შემთხვევათაგანი მწერლობაში, როცა მწერალი მისთვის უცხო ეგზოტიკურ ფენომენს არ ანაცვლებს თავის მხატვრულ ფანტაზიას. რა შეიტანა მწერალმა საკუთარიდან სწორფრობის აღწერაში? მხოლოდ სხვა თვალი, რომელიც არის,

აძვე დროს, "სხვაი ჩეძი" (ძისსავე თქმას რომ ძივძართოთ) და ძხოლოდ იმ ძიძხით, რომ რაც შეიძლება ღრმა და მძაფრად განგვაცდევინოს რიტუალის ხარისხამდე ასული ხალხური წეს-ჩვეულების ეგზისტენციალური სიღრმე და იდუმალება.

მეცნიერება მოვალეა იკვლიოს ამა თუ იმ მოვლენის გენეზისი, მაგრამ სწორფრობის შემთხვევაში, საეჭვოა, რაიმე წარმატება იქნას მიღწეული. მისი დასაბამი ბუნდოვანი რჩება და, თუმცა იგი ათასეულ წლებს არ უნდა ითვლიდეს, მისი ძიების ყოველი ცდა, შეიძლება, განწირულიყ კი იყოს. ის ფაქტი, რომ ადგილობრივი ხალხური ტრადიცია აბესალომ და ეთერის უნიკალურ ამბავს უდებს ანდრეზად მის გენეზისს, მრავლისმთქმელია: "სწორფრობა ხთის გაჩენილი(ა). რაიც კაცნ გაჩენილანავ, იმის მემრივ ქალ-ვაჟს სრუ სდობნივავ ერთუცივ. წინავ უფრო სდობნივას ერთმანეთი, სურულით (სურვილით) ხოცილანავ წინავ კაცნივ, იციან (ამბობენ). ერთად წოლა ქვე არ ყოფილ. ეეგრ თუ(რმე) უაზრებდიან ერთუცს. მემრ ღმერთს ათერი დ, აბურსელ (აბესალომი) უნახიან სურვილით დახოცილნი. ამდგარა დ' სურული ქალ-ვაჟისად მაუშორებავ, ირმის რქაზე, თამაქობედა, ქალის ფარავზე გადაუტანავ..." ეს, ერთი შეხედვით, გულუბრყვილო ანდრეზი, რომელიშიც, შესაძლოა, პლატონური "ნადიმის" დვრიტა" მოჩანდეს, საგულისხმოა ამ წეს-ჩვეულების არა წარმოშობის, არამედ არსის გასაგებად (პირუკუ: აბესალომ-ეთერის ტრაგიკული სიყვარულის ამბავი სწორფრობის შუქზე ახლებურად წარმოგვიდგება). არათუ წარმოშობა სწორფრობისა, მისი დანიშნულება, მისი ფუნქციაც კი საზოგადოებაში ბოლომდე არ არის ნათელი. ყოველი მისი ახსნა საზოგადოების წევრის მიერ, ეჭვი არ არის, არასწორი იქნება, როგორც ყოველი ხალხური ეტიმოლოგია. თუმცა ადვილი მისახვედრი უნდა იყოს, რომ სწორფრობა რაღაც სხვა, ყოველდღიურობისათვის უჩვეულო ფსიქიურ და განცდით შრეებს წარმოაჩენს ქალ-ვაჟის ურთიერთობაში. ცხადი უნდა იყოს, რომ სწორფრობა მხოლოდ თავისუფალ საზოგადოებაშია შესაძლებელი, სადაც ფასდება პიროვნების გამორჩეულობა და განუმეორებლობა. ასეთი საზოგადოების წევრი უნდა იყოს თავისთავადი, რაღაც განსაკუთრებულის მატარებელი მკვეთრად გამოხატული ინდივიდუალური თვისებებით აღბეჭდილი, "საინტერესო" (ჩვენი "დაცემული გამოთქმით") ბუნების, აღსავსე პირადი და ანდრეზული ("ანდრეზიან კაც ას") ღირსებებით, რომ შეძლოს სწორფრობის დიალოგის ღირსეულად ატანა მოპირისპირე სქესთან ფიზიკურ სიახლოვეში. რაოდენ ბერელება ამ ამ ჩვეულების შედარება ძველ საზოგადოებათა ე.წ. ჰეტერომთან, ან მით უფრო, საკრალური ქორწინების რიტუალთან. თუ იქ წაშლილია პიროვნების საზღვრები ან თუ ბუნების კანონს არის დამორჩილებული, მის ბორბალზე დაბმული, როგორც რომელიმე "ღმერთი" პანთეური რელიგიისა, აქ ის ისეთი ნიჭია ადამიანში (ქალში თუ ვაჟში), რომელიც მხოლოდ სწორფრობის დროს შეიძლება გამოვლინდეს. სწორფრობა არის სასინჯი ქვა მოყმის დღიანობის გამოსაცდელად. დღიანობა არის მთლიანპიროვნული მზაობა სწორფრობის დიალოგისათვის, რომელიც სხვა რა არის, თუ არა განსაცდელი, ცდა, სადაც ადამიანი უნდა გამოიყადოს მოპირდაპირე სქესის წინაშე _ შეიძლება თუ არა დიალოგის ატანას სწორფრობისათვის დადგენილ სიმალღებზე? ხომ არ დაეცემა სიტყვიერად (საუბრის სინრფვლეში) და ხორციელად (ვნების დაოკებაში)? ორ შემთხვევაში გამოიყდება ყმა, მოყმე, ერთგან საბრძოლო ცდაში სიკვდილის წინაშე, მეორეგან "წოლა-დგომაში" აკრძალულ ზღურბლზე. იქნებ სწორედ სწორფრობის ცდაში, ასეთი ღამის განსაცდელში უფრო უნდა გამოჩნდეს მოყმის სიმტკიცე, ვიდრე "ველობისას" ანუ ბრძოლის ველზე, დღის სინათლეზე.

სწორფრობის სიყვარულში მონაწილეობს სქესის შინაგანი, სულიერი მხარე და მხოლოდ აქ, ამ ადამიანურ ყოფა-განსაცდელში, არა სხვაგან სადმე, ხვდებიან ერთმანეთს და ურთიერთობენ ანიმა და ანიმუს, დედრული და მამრული სანყისები, დედაკაცი და მამაკაცი თავიანთი დაწმენდილი ბუნებით. ამ დროს ისინი, ყოველდღიურობას განყენებულნი, იმ დაუსრულებელ ღამეში, მათი შეხვედრის ჟამს, უთუოდ გავგახსენებენ რუსთაველის მიჯნურებს, რომლებიც იქმენ "სოფლისა თმობასა" და სიძვა არ არის მათ შორის.

რუსთველურ მიჯნურობას ხომ თავისი წესი და კანონი აქვს, მისი არსებობის პირობას ხომ მიჯნურის თვისებათა მთელი ერთობილობა ქმნის. ის, რაც ხევსურულ სწორფრობაში დღიანობად იწოდება, შეიძლება ამოვიკითხოთ გაშლილი სხით "ვეფხისტყაოსნის" პროლოგში. სადაც პოეტი "მიჯნურთ ზნეობაზე" ლაპარაკობს და ჩამოთვლის იმ ადამიანურ თვისებებს, რომლებიც აუკილიღებელია ჭეშმარიტი მიჯნურისათვის. როცა გვიჩნობით სწორფრობის ამსახველ ჩანაწერებს,

ვრწმუნდებით რომ მიჯნურობა და სწორფრობა ერთ ზნეობაზე დაფუძნებული. სწორფრობაში, ისევე როგორც მიჯნურობაში, თავის რეალიზაციას პოულობს ისეთი სულიერ-ფსიქოლოგიური თუ განცდითი მხარეები ადამიანისა, რომელთა სრული გამოვლენის ნიადაგი ყველაზე ნაკლებად ცოლქმრული ურთიერთობაა. "ვეფხისტყაოსნის" ავტორსაც ხომ უნებურად არ გამოჩენია "მიჯნურთა ზნეობაზე" მსჯელობისას ისეთი მნიშვნელოვანი სოციალური მოვლენა ორი სქესის ურთიერთობაში, როგორცაა ქორწინება – ბეჭედი ცოლქმრული კავშირისა. მართალია, პოემის გმირები ქორწინდებიან, მაგრამ ეს აქტები, რომლებიც ქორწინებად იწოდება, ესქატოლოგიური მნიშვნელობისაა და განმედილია ყოფით, დროუამული შინაარსისაგან. პოემაში გამართული ეს ქორწინლები ყოფისეულ ინსტიტუტად ე.წ. აღორძინების ხანამ გაიზარა და რამდენიმე თაობის შთამომავლობაც კი შესძინა მის გმირებს. ასეთი გაუგებრობა "ვეფხისტყაოსნისა", რა თქმა უნდა, საზოგადოების სულიერი კულტურის დაქვეითებით უნდა აიხსნას, რაც ქრისტიანობამ განიცადა იმ ეპოქაში. როდესაც პოემის ავტორი წერდა მიჯნურობაზე, "იგი სხვაა, სიძვა სხვაა, შუა უზის დიდი ზღვარი", სიძვასთან დაპირესპირებულ ამ იგი-ში ის არ გულისხმობდა ხორციელ კავშირს, თუნდაც კანონიერი ქორწინებით კურთხეულს.

სწორფრობა არა მხოლოდ სიძვას გამოიციხავს, არამედ მკაცრად კრძალავს საქორწინო კავშირსაც კი სწორფერთა შორის. სხვა ტერმინი, სწორფრობის ბადალი, "ღობილ-ძმობილობა", სწორედ მის ამ არსებით მხარეს წარმოაჩენს და ადასტურებს. ამ აზრით, შეიძლება ითქვას, რომ მრავალ არიან სწორფერი, ძმობილ-ღობილნი კი მცირედნი. სწორფერთა შორის, საზოგადოდ, თუ კიდევ შეიძლება მოხდეს ქორწინება, ამკრძალველი კანონის მთელი სისასტიკე ძმობილ-ღობილთ ატყდება თავს. ჩანს, ძმობილ-ღობილობა სწორფრული ურთიერთობის მწვერვალია; ამ მაღალ საფეხურზე დაკრისტალებული ამ წეს-ჩვეულების მთელი არსი. სწორფრობა, რომლის იდეამ ძმობილ-ღობილობაში ჰპოვა განსრულება, სიტყვიერი გამოხატულებითაც იმიჯნავს თავს: ამ ურთიერთობაში გაურბიან თქმას "მიყვარხარ", "მიყვარს", რომლის საგანი შეიძლება იყოს ყველა და ყველაფერი, გარდა სწორფრისა, რომლისადმი გრძობის გამოსახატავად ითქმის: "მამონს", "მინდ", თუ ეკითხებიან: "გინდაევ? ქვე გინდაევ?" (აქედან "ნანდაური" – ის, ვინც ვინმესთვის სანდომია, ვინც უნდათ). სიტყვა "სიყვარულს" ტაბუ აქვს დადებული, "ყვარება" ცუდი სიტყვაა და მის წარმოთქმას ერიდებიან, მით უფრო, თუ სწორფრულ ურთიერთობაზე საუბარი. თუმცა კი სწორფრობა სიყვარულის წრფელ გრძობაზე დაფუძნებული, რაც ცოლქმრული ურთიერთობისათვის არ არის აუცილებელი. სწორფრობაში შენახულია სიყვარული თავისი წმინდა სახით, როგორც ქალ-ვაჟის ურთიერთობა, რომელიც პიროვნულ საფუძველზე აღმოცენებული და მისით საზრდოობს. ხოლო ქორწინება, ცოლქმრული ურთიერთობა საზოგადოებრივი საქმეა, ის გვარის გაგრძელებას ემსახურება და პიროვნების ინტერესებს უგულვებელყოფს. სწორფრობა უპირისპირდება გვარს პიროვნების გადასარჩენად და შესანარჩუნებლად. სწორფრობა არის გარღვევა გვაროვნობაში პიროვნების სასარგებლოდ, ის არის ოაზისი, რომელიც თავად საზოგადოებამ დაუშვა მდუმარე დასტურით, რომ პიროვნებას, როგორც უნიკალურს, განუმეორებელს, სასუნთქი არე შექმნოდა, არ ჩათრეულიყო ყოვლის გამათანაბრებელ დინებაში. სწორფრობას საზოგადოება მფარველობს, წესებს უწესებს, "არჯულებს" (კანონიერს ხდის) მას და ზრუნავს კიდევ, რომ ეს წესი და რჯული ყოველგვარი გამოჩაკლისის გარეშე იქნას დაცული. ნ.

ბერდიაევის სიტყვები

„ლეგალური სიყვარული მკვდარი სიყვარულია. ლეგალურობა მხოლოდ ყოველდღიურობისთვის არსებობს, სიყვარული კი სცილდება ყოველდღიურობას. როცა სიყვარული იძირება ყოველდღიურობაში, იგი ცვდება და ქრება...“ – ზედმინვნიტ გამოხატავს სწორფრობის ფენომენს, მის საზრისს.

ნდომა-მონვნების, სიყვარულის სწორფრული საფუძველი არათუ უსარგებლოა, სრულიად გამოუსადეგარიც არის ოჯახის მონყოლისათვის. უფრო მეტიც: იქნებ საზიანოც იყოს, რადგან ეს ურთიერთობა განსხვავებულ საწყისზე აღმოცენებული, სხვა წყაროთი იკვებება, ვიდრე საქორწინო ურთიერთობა. აქ "მზრდელი სიყვარულისა" პიროვნების სხვა სიღრმეში პოულობს ფესვებს. როდესაც რუსთველი ჭეშმარიტ მიჯნურთა ზნეობის ერთ-ერთ ნიშნად მოცალეობას ასახელებს, რას

უნდა გულისხმობდეს იგი ამ ცნებაში, თუ არა თავისუფლურად სუთისოფლის ჯაბა-სყვეტიანებას, ნამდვილი მიჭნური და სწორფერი ის არის, ვისაც მოცალეობა აქვს, ვინც იცლის ნდომა-მონონებისათვის, ვისაც გადანახელი აქვს ერთი საათი მაინც სწორფრული დიალოგის წარსამართავად.

სწორფრობისა თუ ძმობილ-დობილობის მიზეზიც და მიზანიც სიყვარულია, თავისი არსით ეს არის ინდივიდუალურ-პიროვნული განცდა, ცოლქმრული ურთიერთობა კი სოციალური მოვალეობაა საყმოს წევრისა, მისი მიზანი საოჯახო მეურნეობისა და ახალი თაობის შექმნაა. ეს აუცილებელი, გარდაუვალი, თითქმის ფატალური ვალია მოყმისა თუ ქალისა, სიყვარული კი პიროვნების თავისუფლების გამოხატულებაა, რომელიც შეიძლება არც კი ახლავდეს ცოლქმრულ კავშირს, არც იყოს მისი მიზეზი და საფუძველი. ასე იყო ყველგან, ტრადიციულ საზოგადოებებში) მთელი ძველი აღთქმის ფონზე უნიკალურია იაკობ-რახილის ცოლ-ქმრობა, რომელიც მხოლოდ სიყვარულზე იყო დაფუძნებული). ეს გამიჭნულობა სიყვარულსა (სწორფრულ "ნდომა-მონონებისა") და საგვარეულო ტრადიციით დაკისრებულ მოვალეობას შორის სავსებით გაცნობიერებულია ხევსურულ საზოგადოებაში როგორც თავისთავად ცხადი რეაობა. "მერე რა, რომ არ მოგწონს, _ ეუბნებიან ქალს, რომელსაც არ მოსწონს მისთვის შერჩეული საქმრო _ სწორფერი ხომ არ არის, რომ მოგწონდეს? სიყვარული გინდა, ავერ შენი სწორფერი, იმას მისთხოვდიო... "რას მიუგებს ქალი ამ ირონიულ წინადადებაზე? ქალმა იცის, რომ ეს შეუძლებელია, რომ ისინი თითქოს ერთი სისხილსანი არიან, ერთმანეთის უხვედრელნი, როგორც და-ძმანი. "ცოლად ძმას გახყვ, ისიც წოლა-დგომით, სწორფერს. წეს დაარღვივ... არ დაიჭირ არც დედ-მამის ხათრი, არც ჯვარ-ჯვარის კარისაი. თავის სწორფერს ქმრად დაუნყ შახედენაი". ხყადია, ეს სხვა რიგის უხვედრელობაა. უხვედრელობა ხომ, ჩვეულებრივ, სისხლ-ხორციით ნათესავთა შორის არის დანესებული. მაგრამ სწორფერი? ისინი იქნებ რომელიმე კერძო შემთხვევაში ნათესავებიც იყვნენ ერთმანეთისა, მაგრამ მათ შორის ქორწინება მხოლოდ ამ ნათესაობის გამო არ იკრძალება. მაშ, რა მიზეზით? იქნებ უფრო სწორი იქნება, თუ ვიკითხავთ არა მიზეზს, არამედ მიზანს ამ აკრძალვისა? იქნებ მიზანი მარხავდეს და ამდენადვე ამხელდეს სწორფერობის საიდუმლოს, რაც საბოლოოდ სიყვარულისა და, კიდევ მიღმა, მის სუბსტრატში – პიროვნების საიდუმლოში გვახედებდეს. გრიგოლ რობაქიძე წერს ენგადში: "ეხლა გავიგე საბოლოოდ, რომ ხევსურისათვის სქესი და სიყვარული სხვადასხვა რამაა. ჩემი თანამგზავრი სიტყვაძვირი იყო. ვსდუმდი და ვუცდიდი: მსურდა კიდევ რამ გამეგო მისგან. ბოლოს, როგორც იყო ჩამოაწვეთა მან ორიოდე სიტყვა: "ღვთიურ არს სიყორულ. ხორციელ იგემებ – მოჰკლავ მას. ინვოდ მხოლოდ!" ჩანს მიზანი ამ აკრძალვისა სიყვარულის შენახვა ყოფილა. სწორფრობა თავისი შემზღუდველი წესებით ინახავს სიყვარულს, იფარავს მას სქესის ძალმომრეობისაგან. "იგი სხვაა, სიძვა სხვაა..." ადვილი შესაძლებელია, აქ იყოს აბესალომისა და ეთერის ტრაგიკული ურთიერთობის სათავე. როცა ხალხური თქმულება ამბობს, "აბესალომ და ეთერი ღმერთმა შეჰყარა ერთფერიო", იქნებ ეს ერთფერობა, თუ მას ხევსურული სწორფრობის ბადლად ჩავთვლით (ერთი სწორი), მათ უხვედრელობას გულისხმობდა და მათ შორის წუთისოფლის წესით ქორწინებას კრძალავდა. ეთერის სწეულება იქნებ ამ აკრძალვის გამოხატულება იყო.

უნდა ვიფიქროთ, რომ სწორფრობისა და ხორციელი ქორწინების დროჟამი სხვადასხვა მდინარებას ეკუთვნის, ისინი არ კვეთენ ერთმანეთს, მაგრა როცა კი გადაკვეთენ და ეს ხდება ხოლმე, ეს გადაკვეთა _ სწორფერთა შეუღლება ტრაგიკულად მთავრდება. სწორფრობა, ქალ-ვაჟობა არ უნდა გადაიზარდოს ცოლქმრობაში, კაც-დიაცობაში, ეს ცოდვაა. მათი საზღვრები მკვეთრად უნდა იყოს გამიჭნული.

სწორფერმა იცის, ვაჟმა თუ ქალმა, რომ, ერთხელაც იქნება, და დასრულდება სწორფრობის ხანა, რომ ეს გარდაუვალია, და "ქალ-ვაჟობას" "კაც-დიაცობის" წუთისოფელი შეცვლის; რომ სოფლის წესით შეეგებებიან თავის "ბედს", თავადაც და მისი ძმობილიც. ქალის უანგარო ძმობილ-დობილური ნდომა-მონონება იქამდე მიდის, რომ იგი საცოლესაც კი ურჩევს სწორფერს, მთელი გულით მონადინებულია კარგი ქალი შეხვდეს, მასავით დღიანი. ქალი თავის ძმობილს სხვა ქალებთანაც, ვისაც ღირსეულად მიიჩნევს, დაანვენს სწორფრული "წოლა-დგომის" წესით. მაგრამ თუ შეიტყო, რომ ამ "წოლა-დგომისას" ერთურთის ნდომა-მონონებამ გაიღვიძა მათ შორის, ქალი გამშორდება ძმობილს და ახლა სხვაში ცდილობს თავისი დღიანობის განსხივებას, რათა "სწორფერთაში წილუდები" არ დარჩეს. ხდება ისიც, რომ ცოლ-ქმრობაშიც ("კაც-დიაცობაში")

გაჰყვება ქალ-ვაჟს ერთმანეთის სწორფრული ნდომა. მაგრამ დაქორწინების შემდეგ თუ ვაჟს საზოგადოებისაგან ჩუმი დასტური აქვს სწორფრობის გავრძელებაზე, – ისე, რომ ხშირად მას ცოლთან დანოლის დროც აღარ რჩება, – ქალს, რომელსაც სწორფრობას ვერაჟინ დაუშლის ოჯახში, მთელს საგვარეულოში, ვერაჟითარი ავტორიტეტი ვერ ათქმევინებს უარს თავის სწორფრზე, გათხოვების შემდეგ ეკრძალება სწორფრული ცხოვრება, "არ შეიძლების" – ან "ქალვაჟობას" უნდა დაანებოს თავი ან ქმარი დაანებებს თავს. ბუნებრივია, ხშირია შემთხვევები, როცა ქალს არ ეთმობა სწორფრნი, თავისუფალი სწორფრული რომანტიული ცხოვრება. უნდა ვიფიქროთ, რომ საზოგადოებაში არსებობენ შობითგანვე სწორფრობის ნიშანდებულნი, რომლებიც ადვილად ვერ დათმობენ ნდომა-მონონებაზე აგებულ ურთიერთობას. ისინი, თითქოს სწორფრობის კულტს შეწირულნი ("სწორფრობა ხთვის გაჩენილ ას"), უქორწინებლად განლევენ წუთისოფელს. ამგვარ "შეწირულთა" წრიდან მოდის კიცხვა-ირონია იმათ მიმართ, ვინც წყვეტს სწორფრულ ურთიერთობებს დაქორწინების შემდეგ. "ცოლისკე დაყმედილ (დამშეული) ყოფილაო", იტყვიან მასზე. ისინი უკვე "შინით გამაუვალთა წრემი არიან ჩარიცხულნი.

სწორფრობა სქესის, თუმცა არა მისი ხორციელი მხარის, საიდუმლოს გახსნაა, შესვლა ამ ურთიერთობაში, ეს ბუნებრივია, მაინც მხოლოდ სქესობრივი მომნიფების ასაკში იწყება. როგორც მაღალი წრის ახლადმონიფული ქალიშვილი გამოჰყავთ საზოგადოებაში მეჯლისზე და ეს მისი "პირველი მეჯლისია", ასევე შეჰყავთ სწორფრობაში მონიფული ხევსური ქალი. ეს თეფქსმეტ-ჩვიდმეტი წლის ასაკში ხდება. ვინ არის ის პირი, რომელიც აწყობს ამ პირველ შეხვედრას? ეს ელჩია. "უელჩოდ ვაცსთან დანოლას ქალ როგორ გაიბედავსა?" – ამბობს ლექსი. მით უფრო, როცა პირველ დანოლაზე, "ინიციაცურ" წოლა-დგომაზეა ლაპარაკი. ელჩი აუცილებელი პირია, რადგან ქალ-ვაჟი ერთმანეთისადმი სწორფრულ ნდომას არასოდეს გაამუღავენებს – არც სიტყვით, არც ამკარა ცქერა-თვალთვალთ, არც რაიმე საქციელით. თანშემრდილი სწორფრნიც კი, ნანდაური ძმობილ-დობილნი, უბრად და უკმეხად არიან საზოგადოებაში, ან თუ ხმის გაცემა იქნა, მხოლოდ კილვა და ირონია, თუ შეხედვა – მხოლოდ წარბის შეკვრა და კუჭტი მზერა (მაგრამ იქნებ სწორედ ეს ამხელდეს მათ ნდომა-მონონებას).

ელჩი ადამიანის ბუნების მცნობი უნდა იყოს, უნდა იცნობდეს სასწორფროდ შერჩეული ქალ-ვაჟის ხასიათს, მათ ზნეს და თვისებას, თუ რამდენად შესაფრნი იქნებიან ერთმანეთისათვის, შეიქმნებიან თუ არა ნამდვილი სწორ ფრნი ერთმანეთისა. ელჩი ფსიქოლოგია: ქალ-ვაჟის საუბარში, მკვახე მოჰყრობაში საზოგადოების თვალწინ მათი გულისნადები უნდა ამოიკითხოს, რათა შეუცდომლად წარმართოს თავისი საქმიანობა მათ დასასწორფრებლად. ელჩი, ჩვეულებრივ, ყმანვილი ქალი, თავად უდღეო და უსწორფრო, სხვისი დღიანობის გასაბრწყინებლად იღწვის. ელჩი ნამდვილი "ბებია-ქალია", დღიანობის გამღვიძებელი "წეოფიტმი", ახალ-უხალში; ელჩი მიდის ქალთან როგორც სოკრატეს დიოტიმა, საუბარს გაუმართავს სწორფრობაზე, განუმართავს, რომ ეს წესია წუთისოფლისა, რომ "ხთვისგან ას გაჩენილ" და სხვა. ქალი უარზეა, ამგრამ "ელჩი ქალს გველის ღობეში გააძვრენსო", ამბობენ. ელჩი გამოსტეხავს ყმანვილ ქალს, თუ ვინ "მასწონს", თუ ვინ "უნდ", რომ მოუხერხოს მასთან დანოლა. ელჩი მერე ვაჟთან წავა ქალის თანხმობის შესატყობინებლად. ამის შემდეგ ელჩს ქალი მიჰყავს იქ, სადაც ვაჟს ჩვეულებრივ სძინავს, ან ღამეს ათევს, ან სადაც თავად ვაჟი დაუთქვამს, ნიშანსაც ("ლიმან") დათქვამენ, რომ ვაჟი გაფრთხილდეს და მზად იყოს დასახვედრად. პირველ დანოლისას, როცა ერთმანეთისთვის, როგორც სწორფრნი უცხონი არიან, წოლა-დგომის წესებს მკერად იცავენ; მას შემდეგ კი, რაც ერთმანეთს შეეთვისებიან და ნდომას ნდომა გააცისკროვნებს, შემზღუდავი წესები ზედმეტი ხდება, არც ერთი მოძრაობა სახიფათო აღარ არის – ისინი ველარ გადავლენ ზღვარს: ისინი უკვე ძმობილ-დობილები არიან. წესისამებრ, ვაჟი ქალის სხეულს ყველგან ვერ შეეხება. მოსარიდებელი ადგილებია: საყელო, ფარავი (სამკერდული), ფარავის ღილი, როგორც სწორფრობის ერთ ლექსშია, "ძალიფით უნამუსოსა, ქალისად ღილის მხსნელსაო", იღლიები, მკერდი, რომლის ხელის ხლება დიდ სირცხვილად და სათაკილოდ ითვლება. დაცულია ფერხთა სიმორე და მუხლთა შეუხებლობა. მკლავზე გადაწვენას, კოცნას თავისი დადგენილი წესები აქვს. საკმარისია ქალმა იგრძნოს ვაჟის გადამეტებული სილაღე და "უცხო ცეცხლი", ის დგება საწოლიდან და მიდის. ეს კი ვაჟისთვის სამარცხვინოა, თუმცა ქაილსთვის წასვლა ბუნებრივია: ქალი თავისი წებით მიდის ვაჟთან და

თავისთვის სუით სტოვეს ვაჟს. ეს სუით – ეალის სტესოლას სსოოფეოთას ფაოაჟს ვაჟის სიოცსვილს, რადგან ვაჟის შერცხვენა აუტანელია: "ვაჟი არ უნდა შერცხეს ქალთან სწორფრობაში. ამიტომაც ქალი მიდის ვაჟთან და არა ვაჟი – ქალთან, როგორც ფშაურ წანლობაში, რომელიც სრულიად განსხვავებულ საფუძველს ემყარბა (ან შეიძლება ეს წანლობა ხევესურული სწორფრობის დამახინჯებული ფორმა იყოს). ასეთი წესი ქალს საშუალებას უტოვებს ვაჟის მხრიდან არასწორი მოპყრობა წასვლით აიცილოს, რასაც ვერ მოახერხებს ვაჟის სტუმრობის შემთხვევაში. ისიც შეიძლება მოხდეს, რომ ვაჟმა ქალი თავდაჭერილობის მიზეზით აავდოს საწოლიდან და საბოლოოდ შეწყვიტოს მასთან წოლა-დგომა. სწორფრობაში უწესობის ჩამდენს (ეს არასოდეს არ იმალება), თუ ვაჟია, ჯვარში არისხებენ, ხოლო ქალს სწყევლიან. თუ ვაჟი უფროსია, სწორფრობაში გამოცდილი, ქალი კი – უმცროსი, ელჩის ხელით ახალმოგვრილი, ჯერ კიდევ ხამი, ვაჟი ცდის მას, აკვირდება, აბა, როგორ იქცევა მამაკაცთან, თავდაჭერილია თუ არა. ელჩიც ეკითხება მეორე დღეს თავის მოყვანილზე, როგორ იქცეოდაო, როგორი სწორფერი დადგებაო და სხვა.

რა არის საგანი სწორფერთა საუბრისა? მათთვის განკუთვნილი დროჟამი ხომ საუბარში გადის? სწორფრობის დროს თუ დუმილი ჩამოვარდა, ეს ცუდი ნიშანია: მათ არ მოსწონებათ ერთმანეთი. მათი გულები დახურული ყოფილა ერთურთისთვის და ეს შეხვედრა არასოდეს განმეორდება. საუბრის საგანი ისევ და ისევ ერთმანეთის პიროვნებაა, ანუ ის, რაც თითოეული მათგანის ერთადერთი საკუთრებაა. ეძიებენ ერთმანეთის ამ ერთადერთს, მსგავსებას ერთმანეთში და ამ მსგავსებაში დაფარულ "თავის სხვას"; ეს არის ცნობა ერთურთისა, არა ზედაპირული ნაცნობობა, არამედ ცნობა (სწორფრული ტერმინოლოგით) ადამიანისთვის, მისი დაფარულის და, საბოლოოდ, მისი "დღიანობის" უშუალო ცოდნა, რომლის მოპოვება მხოლოდ სწორფრობაში თუ არის შესაძლებელი.

მაგრამ ურთიერთობის უმაღლეს საფეხურზე, როცა სწორფრობა და-ძმობილობის ხარისხში არის აყვანილი, მათ შორის ჩამოვარდება დუმილი, რომელსაც ვერ ცვლის ვერავითარი სიტყვა.

„სხვა ადამიანის პიროვნება ყოველთვის რჩება ჩვენთვის შეუღწეველ (განუჭვრეტელ) საიდუმლოდ. სიყვარული არის ამ საიდუმლოში შეღწევის გამოცდილება (ცდა), მაგრამ საიდუმლო კიდევ უფრო იდუმალი ხდება (ღრმად მიდის)“.

Бердяев Н. Самопознание, 267

მალინოვსკი ტრობრიანდელეების `სწორფრობის~ შესახებ:

„სასიყვარულო ურთიერთობა ასრულებს სქესობრივი ლტოლვის დაკმაყოფილების ფუნქციას, ხოლო ქორწინება უზრუნველყოფს წყვილთა სოციალურ აღიარებას... ტრობრიანდელეები მკვეთრად განასხვავებენ სასიყვარულო ურთიერთობებს საქორწინო ურთიერთობისგან. სასიყვარულო ურთიერთობა დამყარებულია დროის თავისუფლად გატარებასა და ორმხრივ სპონტანურ ურთიერთობაზე, ქორწინება კი – ორმხრივ სავალდებულო ურთიერთკავშირზე...“

ანუ „მოცალეობას“ მოითხოვს სასიყვარულო ურთიერთობა. საქორწინო ურთიერთობა შრომასთან და შრომით-სოციალურ ვალდებულებებთან არის დაკავშირებული.